

Neformalna naselja

Uvod

U ovom letku bavimo se izazovom koji predstavljaju neformalna naselja širom Kosova. Promovišemo "pravo na grad", što znači da svako lice u gradu ili zajednici ima pravo da bude ravnopravan član zajednice. Kao ravnopravan član, svaki stanovnik grada treba da uživa isti nivo realizacije svojih prava na adekvatan životni standard i pristup uslugama.¹

2005. godine Kosovo je potpisalo Bečku deklaraciju o neformalnim naseljima koja poziva na sprečavanje nastanka novih neformalnih naselja i regularizaciju postojećih. Prevencija i regularizacija neformalnih naselja su takođe uključene u Plan za sprovođenja standarda na Kosovu (PSSK) i njegovog naslednika Akcioni plan za evropsko partnerstvo (APEP). Pitanje neformalnih naselja je takođe važan deo napretka Kosova ka ispunjavanju Milenijumskih ciljeva razvoja. Od posebne važnosti su posebne mere za posvećivanjem pažnje potrebama kosovskih Roma/ Aškalija i Egipćana koji žive u neformalnim naseljima (a u nekim slučajevima su raseljeni kao posledica sukoba).

Ovaj letak je rezultat zajedničkih aktivnosti koje je sprovela radna grupa za neformalna naselja, koju čine Ministarstvo Životne Sredine i Prostornog Planiranja (MŽSPP), Asocijacija Kosovskih Opština (AKO), OEBS i MuSPP/UN-HABITAT.

¹ Videti 'Evropsku povelju za očuvanje ljudskih prava u gradu' i 'Svetsku povelju o pravu na grad'.

I tamo žive ljudi

Šta su neformalna naselja?

Neformalna naselja su ljudska naselja koja ne pružaju svojim stanovnicima mogućnost da uživaju svoja prava na adekvatan standard života.

Neformalno naselje je karakterisano kao naselje koje je:

- ⊗ neplansko,
- ⊗ ima neformalan ili nesiguran zakup imovine,
- ⊗ ima neadekvatnu zastupljenost, ili ne učestvuje u donošenju odluka, što dovodi do nepostojanja osnovnih usluga, registracije i infrastrukture,
- ⊗ ranjivo u pogledu diskriminacije svojih stanovnika.

To što je nešto neformalno ne znači da je prelazno. Neka neformalna naselja na Kosovu postoje već dugo godina, čak i decenija. To su zajednice ljudi koji žive zajedno i koji su izgradili ono što imaju sa raspoloživim resursima i uz malu spoljašnju pomoć, ili bez nje. Pored toga, nisu sva neformalna naselja siromašna. Postoje i neformalna naselja koja su nastala kao rezultat špekulacija sa zemljištem i zbog neodgovornih planera.

Zašto se razvijaju neformalna naselja?

U razloge spadaju:

- ⊗ Nepostojanje raspoloživog zemljišta i smeštaja za grupe sa malim prihodima
- ⊗ Odsustvo pravovremenog urbanističkog planiranja i korišćenja zemljišta
- ⊗ Odsustvo politike za socijalnu integraciju grupa sa malim prihodima
- ⊗ Migracije stanovništva i brz urbani rast
- ⊗ Nedostatak resursa gradskih vlasti
- ⊗ Neodgovorna raspodela zemljišta od strane vlasnika
- ⊗ Nesprovođenje zakona zbog slabih i neefikasnih uprava

Da bi se uhvatili u koštac sa ovim problemom potrebne su korektivne mere, kao što su regularizacija i poboljšanje infrastrukture, kao i preventivne mere kao što su politika zemljišta i izgradnja socijalnih stanova.

Zašto moramo da delujemo u vezi neformalnih naselja?

Bavljenje siromašnim neformalnim naseljima je kritičan deo hvatanja u koštac sa siromaštvom i poboljšanja uprave na Kosovu. Stanovnici neformalnih naselja su često siromašni ljudi i članovi etničkih manjina koji žive bez odgovarajućeg pristupa uslugama.

Vodosnabdevanje, kanalizacija, asfaltirani putevi, osvetljenje i električna mreža, javni transport i uklanjanje smeća često nisu na raspolaganju, što stvara zdravstvene i bezbednosne rizike.

Stanovnici su ranjivi u pogledu diskriminacije, ekonomske mogućnosti mogu da budu ograničene, a porodice sa nesigurnim zakupom misle da postoji rizik da izgube svoje domove. Posvećivanje pažnje svim neformalnim naseljima (siromašnim i onim koja to nisu) je od ključne važnosti za obezbeđivanje održivijeg urbanog razvoja na Kosovu.

Šta želimo da postignemo kroz ovaj proces?

Cilj ovih intervencija na svim nivoima treba da bude:

- regulacija postojećih i sprečavanje nastanka novih neformalnih naselja,
- obezbeđivanje održive urbanizacije na Kosovu,
- poboljšanje životnog standarda i ublažavanje siromaštva, i
- razvoj održive politike za prostorno planiranje, zemljišne i stambene politike na Kosovu.

Da bi se ovo postiglo treba uključiti sve relevantne učesnike, uključujući vladu Kosova, opštine i same stanovnike neformalnih naselja. Sva neformalna naselja treba da budu uključena u opštinske planove razvoja i urbanističke planove razvoja, pri čemu treba investirati u obezbeđivanje usluga i infrastrukture prema standardima koji važe u ostalim delovima Kosova.

Pored toga, razvoj priuštivih šema stanovanja i ekonomskog razvoja može da pomogne da se spreči nastajanje novih neformalnih naselja. Stanovnici daju svoj doprinos kroz plaćanje poreza i računa i poštovanje zakona. Regulacione planove moraju zakonskim putem da sprovedu svi oni koji se bave razvojem prostora.

Koje su aktivnosti u toku?

☉ **Septembar 2007:** Radnu grupu za neformalna naselja oformilo je Ministarstvo za životnu sredinu i prostorno planiranje da bi pokrenulo širok i integrisan proces diskusija koji vodi formulaciji 'Nacionalne strategije i akcionog plana o neformalnim naseljima'.

☉ **April i jun 2007:** Zajedničke radionice su održane u Đakovici i Peći uz učešće svih aktera. Radionice su uključivale terenske posete neformalnim naseljima, kao i predstavljanje dosadašnjih preduzetih akcija i preporuka radnih grupa. Ove preporuke obuhvataju potrebu za interaktivnom debatom i strateškim razvojem i potrebu za samoorganizovanjem pogođenih zajednica, uključujući načine na koji oni mogu da doprinesu sopstvenom razvoju putem centara za zajednice, stvaranjem prihoda i pronalaženjem različitih mogućnosti finansiranja.

☉ **Novembar 2006:** MuSPP/UN-HABITAT, Ministarstvo za životnu sredinu i prostorno planiranje (MŽSPP) i OEBS su organizovali 'radionicu o urbanom osavremenjavanju i regularizaciji neformalnih naselja na Kosovu'. Sve opštine, relevantna ministarstva i predstavnici iz građanskog društva i privatnog sektora razmotrili su situaciju u saradnji sa svetski priznatim stručnjacima i dali preporuke.

☉ **Izrada urbanističkih planova razvoja:** I pored inicijativa iz samih zajednica, vlada ima ključnu ulogu. Neformalna naselja moraju da budu regularizovana kroz postojeće planske mehanizme:

- ☉ Opštinski plan razvoja (OPR)
- ☉ Urbanistički plan razvoja (UPR)
- ☉ Urbanistički regulatorni planovi (URP)

Delimični i fragmentirani planovi nemaju dugoročnu perspektivu, a rast stanovništva znači da postaje sve važnije da

se shvate karakteristike individualnih neformalnih naselja. Radionice na terenu otkrile su razne dobre prakse na Kosovu. Tu spadaju:

☉ Maj 2007 . Opština Peć usvojila je opštinski plan razvoja i urbanistički plan razvoja za period 2006-2025. Skupština opštine je proglasila ove planove vitalnim za ekonomski razvoj i zaštitu životne sredine i kulturno-istorijskog nasleđa opštine. Neformalna naselja u opštini Peć su sada uključena u UPR i OPR.

☉ U naselju Zatra u opštini Peć NVO Syri i Vizionit predvodila je projekat profilisanja zajednice kao deo pilot projekta o urbanističkom planiranju u partnerstvu sa skupštinom opštine, MuSPP/UN-HABITAT-om i drugim agencijama.

☉ U Brekovcu u opštini Đakovica, izrada projekta regulacionog plana finansirana je iz fonda za razvoj zajednica. Regulacioni plan je uradila konsultantska firma, a napravljen je centar zajednice. Kanalizacioni sistem u ovom naselju je usklađen sa regulatornim planom na savet tima MuSPP/UN-HABITAT-a.

☉ MŽSPP je napravilo smernice i planove obuke za sve opštine u okviru fonda za razvoj zajednica

☉ Izmenjen je i dopunjen zakon o prostornom planiranju

Ovi različiti pristupi pokazuju pristup od vrha na dole pri čemu regulacioni plan prati OPR, kao i pristup od dna ka vrhu kada regulacioni plan zahteva izradu OPR.

Kontakt

MŽSPP:	Suzana Goranci, Rukovodilac Divizije za Opštinsko Planiranje	suzana.goranci@ks-gov.net
AKO:	Sazan Ibrahim, Izvršni Direktor	sazanibrahimi@komunat.net
UN-HABITAT:	Krystyna Galezia, Kordinator za Civlino Društvo i Stvaranje Kapaciteta	krystyna.galezia@unhabitat-kosovo.org
OEBS:	Marie-Astrid Huemer, Visi Savetnik za Ljudska Prava	marie-astrid.huemer@osce.org

Glavni sadržaj ovog letka je rezultat zajedničkih aktivnosti koje je sprovedla radna grupa za neformalna naselja, koju čine konsultanti i predstavnici iz Ministarstva Životne Sredine i Prostornog Planiranja (MŽSPP), Asocijacija Kosovskih Opština (AKO), OEBS-a i MuSPP/UN-HABITAT-a.

UN-HABITAT Kosovo Program Pomoci Prostornom Planiranju u Opstinama na Kosovu je finansiran od: Sida
Posetite nas website: www.unhabitat-kosovo.org

Ucinimo Zajedno Gradove Boljim